

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ · УРОК 50

Результати Другої світової війни для народів Центрально-Східної Європи.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Що потрібно зрозуміти на уроці

Головна думка. Друга світова війна зруйнувала господарство і демографічний потенціал Центрально-Східної Європи, змінила кордони та політичну карту регіону. Вигнання нацистів Червоною армією водночас створило для СРСР можливість установити вирішальний політичний контроль над більшістю держав регіону.

- пояснювати поняття «Центрально-Східна Європа»;
- характеризувати наслідки війни для народів регіону;
- називати етапи встановлення комуністичних режимів;
- розрізняти післявоєнні демократичні перетворення і подальшу радянізацію;
- пояснювати особливий шлях Югославії.

1. Центрально-Східна Європа після війни

У підручнику поняття «Центрально-Східна Європа» подано передусім як геополітичне: після 1945 р. значна частина регіону опинилася під політичним і військовим впливом СРСР. Символічним кордоном між західною та східною частинами Європи згодом стала Берлінська стіна.

Під час війни	Приклади держав
Окуповані Німеччиною та її союзниками	Польща, Чехія, Югославія, Албанія
Союзники Німеччини та Італії	Болгарія, Угорщина, Словаччина, Румунія
Після війни	Більшість країн регіону потрапила до радянської сфери впливу

2. Ціна війни

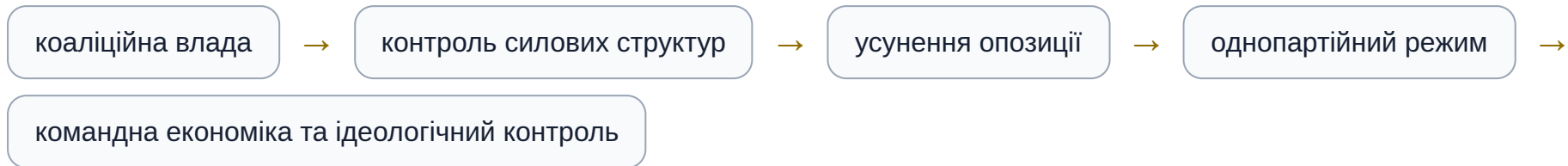
Війна принесла регіону величезні людські втрати, руйнування міст і промисловості, переміщення населення. На Балканах особливо гострими залишилися міжетнічні й міжрелігійні суперечності. Повоєнне відновлення відбувалося одночасно з боротьбою за модель політичного устрою.

3. Як комуністи прийшли до монопольної влади

Етап	Характеристика
1945–1946	Коаліційні уряди народних фронтів: поряд із комуністами діяли представники інших антифашистських сил.
1946–1947	Формально коаліційні уряди, але ключові посади й силові структури поступово переходили під контроль комуністів.
1947–1948	Ліквідація або підпорядкування опозиції, формування фактично однопартійних комуністичних режимів.
1949	У більшості країн проголошено курс на побудову основ соціалізму за радянським зразком.

4. «Соціалістичні перетворення»

Після короткого періоду коаліційної політики в країнах регіону утверджувалася сталінська модель: націоналізація, централізоване планування, форсована індустріалізація, обмеження приватної власності, колективізація, монополія компартій, ідеологічний контроль і політичні репресії.

5. Болгарія

У Болгарії 9 вересня 1944 р. комуністи здійснили переворот, спираючись на Вітчизняний фронт і присутність Червоної армії. Після референдуму 1946 р. монархію ліквідували, а в 1947–1948 рр. опозиційні сили фактично усунули. Болгарська комуністична партія проголосила курс на побудову соціалізму.

6. Югославія — особливий випадок

У Югославії комуністи на чолі з Йосипом Броз Тіто мали власну потужну партизанську армію. У 1945 р. вони здобули політичну монополію, а 29 листопада 1945 р. було проголошено Федеративну Народну Республіку Югославія. До федерації входили шість республік.

Республіки Югославії
Сербія (з автономними краями Воєводина і Косово)
Хорватія
Словенія
Боснія і Герцеговина
Македонія
Чорногорія

7. Розрив Тіто зі Сталіним

У 1948 р. відносини між Югославією та СРСР різко погіршилися. Тіто відмовився від повного підпорядкування Москві. Після розриву Югославія почала будувати власну модель соціалізму з робітничим самоврядуванням і певними елементами ринку. Це відрізняло її від більшості держав радянського блоку.

Народна демократія Офіційна назва політичного устрою комуністичних держав регіону; фактично влада концентрувалася в руках компартій.

Радянізація Запровадження політичних, економічних та ідеологічних порядків за радянським зразком.

Самоврядний соціалізм Югославська модель, у якій підприємства передавалися в управління робітничим радам при збереженні провідної ролі компартії.

8. Опорні дати

1945–1946

Коаліційний етап установлення нової влади.

1947–1948

Утвердження комуністичних монополій у більшості країн регіону.

29.11.1945

Проголошення Федеративної Народної Республіки Югославія.

1948

Розрив між керівництвом Югославії та СРСР.

1949

Курс більшості держав регіону на побудову основ соціалізму.

Підсумок уроку

Звільнення Центрально-Східної Європи від нацизму не означало автоматичного встановлення демократії. Повоєнна військово-політична присутність СРСР та посилення місцевих компартій привели більшість країн до сталінської моделі. Найпомітнішим винятком стала Югославія Тіто, яка після 1948 р. проводила самостійніший курс.